

2016-05-24
ORU 1.6-01130/2016

REMISS: Integritet och straffskydd, SOU 2016:7

Örebro universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerade utredning, får anföra följande.

- Örebro universitet avstyrker av nedan anförda skäl förslag till ändringar i bestämmelser om olaga hot (4 kap. 5 § brottsbalken), ofredande (4 kap. 7 § brottsbalken) och förolämpning (5 kap. 3 § brottsbalken).
- Förslag till införandet av en ny bestämmelse om olaga integritetskränkning (4 kap. 6b § brottsbalken) tillstyrks med förbehåll.
- I övriga delar lämnas utredningens förslag utan kommentar.

Allmänna synpunkter

Örebro universitet anser att utredningen på ett bra sätt kartlagt de förekommande problem med skydd av den personliga integriteten, som delvis kan ses som en följd av den tekniska utvecklingen och därmed sammanhängande dynamiken inom de s.k. sociala medierna. I överensstämmelse med uppdraget har utredningen fokuserat på det straffrättsliga skyddet, dvs. på statens åtaganden att vidta åtgärder avsedda att skydda den enskildes privata sfär mot angrepp från andra, i huvudsak privata subjekt.

Det kanske finns anledning att i detta sammanhang erinra om att lagstiftningen erbjuder även civilrättsliga resp. förvaltningsrättsliga instrument med syfte att värna om den personliga integriteten. Varför det kan vara viktigt att beakta och utveckla även dessa instrument kan motiveras utifrån den i ett utvecklat demokratiskt samhälle allmänt vedertagna synen att användningen av straffrättsliga regler, dvs. kriminalisering, bör tillgripas först i sista hand, när det inte finns andra effektiva medel som möjliggör att komma åt vissa negativa beteenden i samhället (ultima ratio principen).

Med detta sagt kan konstateras att utredningens förslag sett i sin helhet innebär en avsevärd utvidgning av det kriminaliserade området. Det gäller både det nya brottet vars införande föreslås (olaga integritetsintrång, 4 kap. 6b och 6c §§ BrB), och också de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om olaga hot (4 kap. 5 §) ofredande (4 kap. 7 §) och förolämpning (5 kap. 3 §). En viss utvidgning av det kriminaliserade området kan antas ske till följd av de ändringar som föreslås i bestämmelsen om förtal (5 kap. 1 och 2 §§).

Förslag till ändringen i bestämmelsen om olaga hot (4 kap. 5 § brottsbalken).

Utredningens förslag att hotet med brottslig gärning på ett sätt som är ägnat att hos den hotade framkalla en allvarlig oro i stället för allvarlig fruktan (nuvarande lydelse) och att det ska röra sig om allvarlig oro också för sin egen eller annans säkerhet till frihet eller frid (förutom, som nu, för säkerhet till person eller egendom), innebär en påtaglig utvidgning av det kriminaliserade området.

Dels är termen oro avsevärt bredare än fruktan. Frågan är om denna utvidgning är motiverad.

Vidare, gärningen föreslås omfatta framkallande inte enbart oro för egen eller annans säkerhet till person eller egendom, utan även för egen eller annans säkerhet till frihet eller frid. Enligt den föreslagna lydelsen av bestämmelsen kan alltså för olaga hot dömas, till exempel, någon som på ett sätt som är ägnat att framkalla allvarlig oro hotar med att mot någon annan agera på ett sätt som är ägnat att kränka den andres frid på ett kännbart sätt (4 kap. 7 § brottsbalken enligt den föreslagna lydelsen). Någon verklig oro behöver inte föreligga, någon kränkning behöver inte komma till stånd, men gärningen är fortfarande straffbar.

Vi menar att en så pass långtgående kriminalisering måste anses omotiverad. Den föreslagna lydelsen av bestämmelsen om olaga hot öppnar – vid sidan av skyddet mot allvarliga gärningar som redan är kriminaliserade – även för bestraffning av tämligen harmlösa beteenden, som i och för sig kan vara störande för den berörda personen, men som inte når den nivå som kräver en straffrättslig reaktion.

Förslag till ändringen i bestämmelsen om ofredande (4 kap. 7 § brottsbalken) och förolämpning (5 kap. 3 § brottsbalken).

Utredningens förslag till ändring av bestämmelsen om ofredande tillstyrks i den delen som avser ersättning av de nuvarande beskrivningarna av de konkreta gärningarna (handgripligen antastar ... osv.) genom en ny gärningsbeskrivning.

Däremot anser vi som mycket tvivelaktigt att brottet ska formuleras om från ett effektbrott till ett rent handlingsbrott med ett abstrakt farerekvisit.

För det första innebär den nya utformningen av brottet en avsevärt utvidgad kriminalisering. Det kan ha betydelse även för utvidgningen av det kriminaliserade område som faller under bestämmelser i vilka ofredandebrottet ingår eller kan ingå (olaga hot enligt den föreslagna lydelsen, olaga tvång olaga förföljelse, grov frids- och kvinnofridskränkning, m.m.)

Framför allt anser vi dock inte att brottet ofredande, även om det i enskilda fall kan innebära allvarliga fridskränkningar, typiskt sett hör till kategorin av de brott hos vilka redan abstrakt fara för uppkomsten av negativa följder motiverar kriminaliseringen. Dessutom, betraktar man vilka handlingar som i rättspraxis

bedöms som ofredande, är det svårt att föreställa sig handlingar som ännu inte innebär en fridskränkning, men som är ägnade att kränka den andres frid.

Vi anser förslag till ändringen i bestämmelsen om ofredande såvitt gäller införandet av abstrakt farerekvisit från kriminalpolitiskt synpunkt omotiverat och från praktiskt perspektiv onödigt.

Våra invändningar mot ändringar i bestämmelsen om ofredande gäller i motsvarande utsträckning även de föreslagna ändringarna i bestämmelsen om förolämpning enligt 5 kap. 3 § brottbalken, såvitt gäller det föreslagna införandet av det abstrakta farerekvisitet.

Förslag till införandet av en ny bestämmelse om olaga integritetskränkning (4 kap. 6b § brottbalken)

Införande av den nya bestämmelsen med det föreslagna innehållet anser vi välmotiverat.

Det som väcker tvivel är utformningen av vissa rekvisit. Sett utifrån legalitetsprincipen kan rekvisitet ”uppgift” under samtliga punkter inte anses leva upp till de krav som följer av legalitetsprincipen, dvs. krav på bestämdhet. Likadant tillåter punkt 6 i bestämmelsen en mycket vid tolkning.

Även i övrigt väcker bestämmelsen en rad frågor om hur den i vissa situationer kommer att tillämpas. Det är dock inte möjligt att inom ramen för detta remissyttrande ta upp alla relevanta frågor.

Med tanke på det föreslagna brottets vida tillämpningsområde kan kanske övervägas en begränsning av straffansvar i fall att brottet är att anse som ringa.

Beslut i ärendet har fattats av ställföreträdande rektor efter föredragning av Josef Zila, professor i straffrätt.

Anna-Karin Andershed

Josef Zila